

شناسایی و تبیین مؤلفه‌های مؤثر در بروز فساد در فوتبال ایران

شهرام شفیعی^۱، حکیمه افروزه^۲

۱. استادیار مدیریت ورزشی، دانشگاه گیلان*

۲. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه گیلان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۸/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۰۲

چکیده

هدف این پژوهش طراحی الگوی شناسایی مؤلفه‌های فساد در فوتبال ایران بود. پژوهش از نوع توصیفی و کاربردی بود که به صورت آمیخته، به روش‌های کیفی و کمی انجام شد. ابتدا با روش کتابخانه‌ای، مرور پیشینه و اسناد مرتبط و نیز مصاحبه نیمه ساختاریافته با نخبگان، پرسش‌نامه محقق‌ساخته‌ای با ۴۶ سؤال طراحی شد که سه سطح را، سطح کلان با پنج متغیر، سطح میانی با چهار متغیر و سطح خرد با چهار متغیر، بررسی می‌کرد. جامعه آماری صاحب‌نفعان فوتبال بودند و نمونه‌ها به صورت غیرتصادفی و دردسترس انتخاب شدند که تعداد ۱۰۹ پرسش‌نامه جمع‌آوری شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس نسخه ۱۹ و اسمارت پی.ال.اس تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که متغیرهای مدیریتی-اداری و آموزشی-تربیتی بیشترین تأثیر را در همه ابعاد داشتند. همچنین، بالاترین رتبه شکل‌های فساد از دیدگاه بازیکنان، مربیان، داوران، کادر فنی و مدیریتی و اصحاب رسانه، تبانی و از دیدگاه اعضای آکادمی فوتبال تحصیل مال از طریق نامشروع بود. با توجه به برازش مطلوب مدل مفهومی فساد، اثرگذاری متغیرهای کلان بر فساد، زیاد و تأثیر ابعاد میانی و خرد با وجود بعد کلان بسیار ضعیف گزارش شد. با توجه به زیادبودن شدت ضرایب اثر عوامل کلان در پژوهش، می‌توان گفت این بعد نقش زیادی در بروز فساد یا به عکس در پیشگیری از آن دارد و می‌تواند مقدم بر سایر ابعاد در کانون توجه مبارزه با فساد در فوتبال قرار گیرد.

واژگان کلیدی: فساد، فوتبال ایران، سطح کلان، سطح میانی، سطح خرد

مقدمه

امروزه، صنعت ورزش توانسته است با جذب بسیاری از مردم جوامع با رویکرهای متنوع به رشد و بلوغ مناسبی دست یابد. یکی از رشته‌های جذاب و پرطرفدار ورزشی در کشور ما فوتبال است. بحران فساد در فوتبال کشور بسیار وسیع و پیچیده شده است و مدیریت بحران در این زمینه نیازمند شناخت همه‌جانبه از نهاد فوتبال در جامعه است. با ورود بی‌ضابطه سرمایه عمومی کشور به این رشته ورزشی و افزایش درآمد فوتبال‌بایست‌ها نسبت به دیگر اقشار مردم و افزایش نداشتن سطح کیفی بازی‌ها و در پی آن نتایج ضعیف و اخبار منتشرشده از حواشی تیم‌ها و بازیکنان اعم از تباری تیم‌ها، مربیان، داوران و پرداخت‌های غیرمعارف باشگاه‌ها به بازیکنان و رفتارهای غیراخلاقی روی داده شده در خارج و داخل زمین فوتبال از سوی برخی از بازیکنان و رسانه‌ای شدن این موارد، حساسیت افکار عمومی نسبت به این ناهنجاری‌ها زیاد شده است؛ بنابراین، ضرورت بررسی علمی پدیده فساد در فوتبال بیش‌ازپیش آشکار شده است. وجود این مسائل در فوتبال ایران با توجه به انعکاس اجتماعی آن از طریق رسانه‌ها موج منفی بزرگی ایجاد کرده است که در حال حاضر، درخواست مردم و بیشتر اهالی فوتبال، زدودن چهره فساد از فوتبال ایران است.

مانند هر صنعت پرسودی، فساد در لایه‌های زیرین ورزش و از جمله فوتبال نیز رخنه کرده است. در همین زمینه ژاگ روگه^۱ بیان کرد که به‌طور قاطع، اگر جهان ورزش چشم خود را روی شرط‌بندی در مسابقات ببندد و ارتباط مناسبی با شرکت‌های شرط‌بندی و دولت‌ها نداشته باشد، مسابقات به‌صورت حيله‌گرانه در آینده برگزار خواهند شد (فرست^۲، ۲۰۱۲). با توجه به تنوع زیاد فعالیت‌ها در زمینه ورزش، تنوع موارد زیادی از فساد را نیز می‌توان مشاهده کرد و برای به‌دست آوردن نتیجه مطلوب به دنبال فسادهای مختلف باید بود (گورس و چادویک^۳، ۲۰۱۰؛ بنفونیس^۴ و همکاران، ۲۰۱۲). تعریف فساد در ورزش نیز دشوار است؛ زیرا، با اینکه این ورزش بین‌المللی است، اما در برخی موارد فعالیت‌هایی که به‌عنوان فساد در ورزش تلقی می‌شوند، بستگی به نوع ساختار جامعه بررسی‌کننده دارند؛ برای مثال، برای میزبانی جام جهانی فوتبال در سال ۲۰۰۶ در آلمان، این کشور اقدام به تنظیم مالی سودآور در بازی دوستانه بین بایرن مونیخ و تیم‌هایی از تایلند، تونس، ترینیداد و مالت کرد که جایزه این مسابقات از یک سو، سودآور و از سوی دیگر، فسادآور بود (مایینگ^۵، ۲۰۰۸). گورس و چادویک (۲۰۱۰) در تعریف فساد در ورزش بیان کردند که فساد در ورزش شامل هرگونه

-
1. Jacques Rogge
  2. Forrest
  3. Gorse & Chadwick
  4. Boniface
  5. Maennig

فعالیت غیرقانونی یا غیراخلاقی است که به صورت عمدی نتیجه مسابقه ورزشی را به سود یک یا گروهی منحرف سازد. بدیهی است اگر از گسترش فساد در سازمان های ورزشی جلوگیری نشود، عواقبی در پی دارد که از آن جمله می توان به سلطه سرمایه داری در ورزش، نقص فلسفه ورزش؛ یعنی رقابت سالم و جوانمردانه، لطمه به شهرت و آوازه سازمان های ورزشی، رشته های ورزشی و افراد درگیر در ورزش، نقض شایسته سالاری و کاهش انگیزه کارکنان سازمان های ورزشی و ورزشکاران نوپا، از دست رفتن هواداران، تماشاگران و بینندگان تلویزیونی و در نتیجه، از دست رفتن حمایت حامیان مالی و مقامات شهری اشاره کرد (مایینگ، ۲۰۰۵). به عقیده وارف^۱ (۲۰۱۶)، سطح فساد در کشورهای مختلف به موارد مختلفی بستگی دارد که میزان دموکراسی، شفافیت های مالیاتی و قوانین دقیق چند مورد از آنها است و همچنین، سطح و میزان انحراف و فساد در ورزش بستگی اساسی به سطح و میزان انحراف در جامعه دارد. این انحرافات می توانند شامل مواردی مانند تقلب، تبانی، اختلاس، استعمال مواد مخدر، دوپینگ، شرط بندی، نژادپرستی و وندالیسم باشد (قاسمی، ذوالاکتاف و علی وند، ۱۳۸۸).

به گفته رئیس کمیته نظارت، بازرسی و ارزشیابی سازمان لیگ، در فوتبال ایران نیز کارگزاران فیفا و مدیر برنامه های بازیکنان برخی از موارد تبانی را گزارش و پیگیری کرده اند^۲. دوپینگ ورزشکاران و فوتبالیست ها در ایران موضوع تازه ای نیست؛ اما مبارزه جدی با این مقوله در کشور ما قریب به ۱۰ سال است که آغاز شده و با حرفه ای شدن لیگ برتر فوتبال کشور کمیته ضد دوپینگ نیز در فدراسیون فوتبال کار خود را آغاز کرد. از همان فصل ۷۵-۱۳۷۴ که پرسپولیس به سرمربیگری استانکو پاپلکوویچ کروات در جام باشگاه های آسیا شرکت کرد و در این بازی ها و آزمایش هایی که زیر نظر AFC برگزار گردید جواب آزمایش دوپینگ دو بازیکن این تیم اعلام شد، زنگ خطر برای فوتبال ایران به صدا درآمد^۳. با توجه به پژوهش های انجام شده در زمینه فساد در ورزش می توان به پژوهش خبیری (۱۳۸۳) اشاره کرد که در بخشی از گزارش طرح پژوهشی خود مسائل غیراخلاقی رایج در فوتبال کشور را مانند تبانی با داور برای رسیدن به پیروزی، مقاومت در برابر رأی داوران و استفاده از دوپینگ گزارش کرده است. همچنین، مطالعه نجفی کلوری و همکاران (۱۳۹۱) که به بررسی عوامل مؤثر در بروز فساد اداری در فدراسیون فوتبال پرداخته بودند و نشان دادند که عوامل فرهنگی بیشترین نقش را در بروز و گسترش فساد اداری دارند و در بین روش های مختلف کنترل

1 . Warf

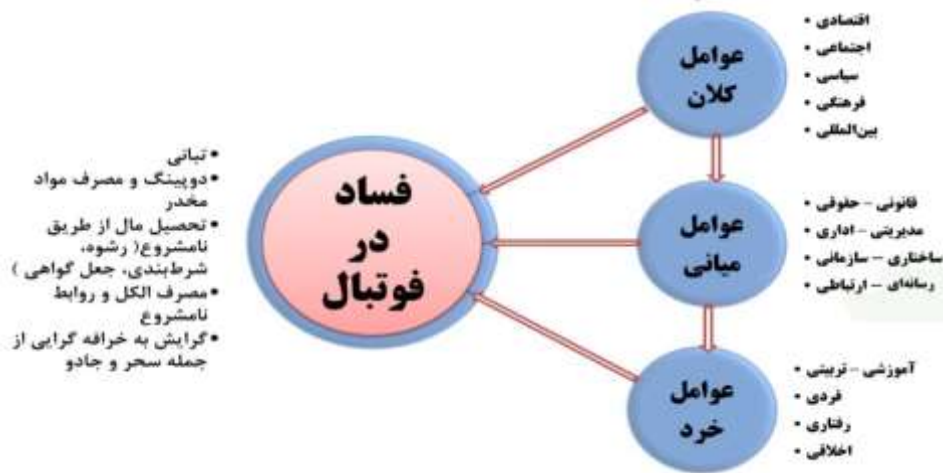
2. <http://www.3nasl.com/contents/view/three-two-five-zero-one>

3. <http://www.tabnak.ir/fa/news/228550>

فساد اداری نیز خصوصی‌سازی به‌عنوان مهم‌ترین روش کنترل شناخته شده است. نتایج مطالعه رزاقی، رضانی‌نژاد و مهرابی (۱۳۹۳) که به بررسی فساد اداری در فوتبال پرداخته بود، ابعاد مؤثر در فساد اداری در فوتبال را به‌ترتیب اولویت، عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی، ویژگی‌های کارکنان و قوانین و مقررات ذکر کرد و همچنین، رزم‌آرا، یکتایار، نظرویی و عبدی (۱۳۹۴) بیان کردند که از دیدگاه کارکنان و مدیران اداره‌های ورزش‌وجوانان استان کردستان، شرایط اقتصادی بیشترین و ویژگی‌های فردی کارکنان کمترین تأثیر را در بروز و گسترش فساد اداری دارند. فرست (۲۰۱۲) در پژوهش خود با عنوان «تهدید فوتبال با فساد شرط‌بندی» به افزایش روزافزون تغییرات معادلات بازی‌های فوتبال برای افزایش نقدینگی در شرط‌بندی‌ها در اروپا و به‌ویژه در آسیا اشاره کرده است. هنن^۱ (۲۰۱۵) به بررسی چالش‌ها و شفافیت فساد در این فدراسیون‌های ورزشی پرداخت و برای کاهش فساد، تمرکز بر راه‌هایی برای جلوگیری از تخلف در آینده، تشویق اعمال افشای اسرار و مجازات فساد و نظارت عدّه بیشتری را پیشنهاد کرد. تیگو^۲ (۲۰۱۶) فیفا را به‌عنوان تسهیل‌کننده در ایجاد تقلب و فسادهای سازمان‌یافته بیان کرد و ورزش تجارتي از جمله فوتبال را کاتالیزوری برای وقوع اعمال دارای فساد می‌داند. نوسا و یوآریا^۳ (۲۰۱۶) در مطالعه خود تمرکز بر چالش فساد در فدراسیون فوتبال نیجریه کرده بودند و پیشنهاد دادند برای جلوگیری از فساد، وضعیت سابق کمیسیون باید ترمیم شود و هر کسی که مرتکب جرمی مالی شود، باید جریمه اقدامات خود را پرداخت کند و باید ساختار امنیتی و مستمر برای نظارت این امور ایجاد شود. به عقیده دی سانتس^۴ (۲۰۱۶)، از ورزش به‌عنوان یک راه برای بهبود فرهنگی و آموزش مردم می‌توان برای کاهش سوء رفتارها و فساد استفاده کرد. همچنین، وارن^۵ (۲۰۱۵) در کتاب خود به بررسی اجمالی انحراف، دوپینگ و رسوایی‌های نخبگان ورزشی پرداخته است و مسترس^۶ (۲۰۱۵) نیز به بررسی دقیق‌تر نوع خاص فساد در ورزش از جمله دوپینگ، تبانی و تجزیه‌وتحلیل و کنترل این نوع از فساد پرداخته است. با نگاه اجمالی به پژوهش‌های انجام‌شده می‌توان بیان کرد که همه مطالعات داخلی به بررسی فساد اداری در سازمان‌های ورزشی و سازمان فوتبال پرداخته‌اند که این شکاف بزرگ برای بررسی فساد در فوتبال است و همچنین، پژوهش‌های خارجی نیز بیشتر به بررسی فساد در فدراسیون‌های ملی و بین‌المللی یا مورد خاصی از فساد اشاره کرده‌اند و ضعف در شناسایی مؤلفه‌های مؤثر در بروز فساد بسیار مشاهده می‌شود. کمتر پژوهشی به‌صورت جامع همه موارد خرد،

-
1. Henne
  2. Teague
  3. Nwosu & Ugwuera
  4. De Sanctis
  5. Warren
  6. Masters

میانی و کلان را در نظر گرفته و با توجه به همه مطالعات مربوط به فسادهای داخلی و خارجی و با بررسی اسناد، مدارک و سایت مرتبط با فوتبال سعی شد پژوهشگر چهارچوب جامعی از پدیده فساد ارائه دهد که برای ادامه مطالعاتی از این دست به پژوهشگران کمک شود. از آنجایی که از فوتبال به عنوان موتور محرک ورزش یاد می شود، توجه به مقوله فساد و کج روی در این رشته ضروری به نظر می رسد (نجفی کلوری، گودرزی، فراهانی و بیدهندی اسماعیلی، ۱۳۹۱). ابراهیم، کومی و یبواه^۱ (۲۰۱۵) مبارزه با فساد را از طریق شناسایی موارد فسادزا مقدم بر تدوین راهبردهای هر سازمان می دانند؛ بنابراین، با توجه به اهمیت مبارزه با فساد و در راستای سالم سازی محیط رقابتی، برقراری عدالت و تحقق آرمان های متعالی فوتبال در هر کشوری، این پژوهش به بررسی مؤلفه های مؤثر در بروز فساد در فوتبال ایران پرداخت. با توجه به نقاط قوت و ضعف در پژوهش های انجام شده، روش پژوهش، جامعه و پروتکل متناسب با وضعیت باشگاه های لیگ حرفه ای فوتبال، برای شناسایی مؤلفه های فساد در همه سطوح کلان، میانی و خرد شاخص های فسادآور در قالب یک کار سیستمی بررسی شده اند. افزون بر این، با توجه به اسناد و مدارک، پژوهش های داخلی و خارجی در مورد فساد در ورزش و از جمله فساد در فوتبال و همچنین، با توجه به مصاحبه نیمه ساختاریافته با صاحب نفعان فوتبال و نخبگان در مدیریت ورزشی و صاحب نفعان در حوزه فوتبال، الگو و مدل مفهومی پدیده فساد در فوتبال ایران طراحی شد.

شکل ۱- مدل مفهومی مؤلفه های مؤثر بر بروز فساد در فوتبال ایران

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کاربردی است و از نوع مطالعات آمیخته^۱ است که برای جمع‌آوری داده‌ها از روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی استفاده گردیده است. این پژوهش در دو بخش کیفی^۲ و کمی^۳ انجام شده است. در بخش کیفی، علاوه بر مطالعه مقالات علمی متعدد مرتبط با موضوع پژوهش و مصاحبه با اساتید مدیریت و جامعه‌شناسی ورزش، فهرستی از مرتبط‌ترین شناخته‌شده‌ترین متغیرهای مطرح در زمینه فساد در ورزش و باشگاه‌های جهان و کشور که بیشترین تکرار و تأکید را در مقالات داشتند، تهیه شد. پس از دریافت نظر کارشناسی اساتید رشته مدیریت ورزشی و افراد متخصص در حوزه فوتبال، برای جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه پژوهش طراحی شد. سعی شده است در تدوین پرسش‌نامه، شرایط فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ایران مدنظر قرار گیرد. در بخش کمی (ساخت پرسش‌نامه) نیز روش مطالعه از نوع پیمایشی است و اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه‌های تکمیل‌شده با بهره‌گیری از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس^۴. و نرم‌افزار مدل‌سازی حداقل مجذورات جزئی (پی.ال.اس)^۵ نسخه دوم، تجزیه و تحلیل آماری شد.

با توجه به ماهیت پژوهش حاضر، مناسب‌ترین افراد برای پاسخ‌گویی به پرسش‌نامه پژوهش صاحب‌نفعان در سطوح مختلف صنعت فوتبال و افراد آشنا به علم فوتبال بودند و نمونه آماری به صورت گزینشی و دردسترس انتخاب شد. براین اساس، پرسش‌نامه نهایی به دو صورت چاپی و الکترونیک که پیوند^۶ آن برای راحتی پاسخ‌دهی نمونه‌ها به صورت پیوندی در ایمیل، فضای مجازی (تلگرام، واتس‌آپ و غیره)، میان نمونه‌های آماری توزیع شد. پس از حذف پرسش‌نامه‌های ناقص، داده‌های ۱۰۹ پرسش‌نامه کامل در تجزیه و تحلیل استفاده شدند. برای تعیین روایی محتوایی^۷ پرسش‌نامه‌های پژوهش بین ۱۶ نفر از اساتید و دانشجویان دکتری مدیریت ورزشی توزیع شدند. پس از توزیع و برگشت دادن پرسش‌نامه‌ها، نظرها و پیشنهادهای برای اصلاح ادبی ابزار، در اختیار یکی از اساتید ادبیات فارسی قرار گرفت و گویه‌ها مطابق با فرهنگ و متناسب با نمونه پژوهش شد؛ بنابراین، پرسش‌نامه نهایی با این ویژگی‌ها شامل ۴۶ سؤال، سه سطح، سطح کلان با پنج متغیر، سطح میانی با چهار متغیر و سطح خرد با چهار متغیر، شش لیکرت که با توجه به طیف لیکرت از بسیار مخالفم تا بسیار موافقم (بسیار کم = یک، کم = دو، نسبتاً کم = سه، نسبتاً زیاد = چهار، زیاد = پنج، بسیار زیاد = شش) بود، تأیید شد. همچنین، برای سنجش روایی از روایی همگرا و

-
1. Mixed Method Research
  2. Qualitative
  3. Quantitative
  4. Statistical Package for Social Science (SPSS)
  5. Partial Least Squares (PLS)
  6. Link
  7. Content Validity

روایی واگرا از نرم افزار پی.ال.اس بهره گرفته شد و برای برازش پایایی از پایایی ترکیبی استفاده شد که برتری این معیار نسبت به آلفای کرونباخ این است که پایایی متغیرها نه به صورت مطلق، بلکه با توجه به همبستگی متغیرها با یکدیگر محاسبه می شود. در نتیجه برای سنجش بهتر پایایی استفاده شد.

نتایج

۱- توصیف ویژگی های جمعیت شناختی شرکت کننده های پژوهش

در پژوهش حاضر، بیشترین درصد فراوانی افراد پاسخ دهنده، سنین ۳۱ تا ۴۰ سال به تعداد ۵۳ نفر و با درصد فراوانی ۴۸/۶۳ بودند. تحصیلات پاسخ دهندگان بین دیپلم تا دکتری بود که تحصیلات کارشناسی بیشترین درصد فراوانی را به مقدار ۴۳/۱ درصد تشکیل داد. از حیث سابقه پاسخ دهنده ها، سابقه ۱۵-۱۱ سال بیشترین سابقه، به تعداد ۴۶ نفر و درصد فراوانی ۴۲/۲۰ را به خود اختصاص داد.

در جدول شماره یک مشخص شده است که بیشترین تعداد پاسخ دهندگان را به ترتیب بازیکنان، مربیان، داوران، اصحاب رسانه، کادر فنی و آکادمی فوتبال تشکیل دادند. در این جدول همچنین توزیع درصد فراوانی سمت افراد پاسخ دهنده پژوهش نیز مشخص شده است.

جدول ۱- توزیع درصد فراوانی سمت افراد پاسخ دهنده در حوزه فوتبال

گروه نمونه	بازیکنان	مربیان	داوران	کادر فنی و مدیریتی	اصحاب رسانه	آکادمی فوتبال
تعداد	۳۷	۲۱	۱۴	۱۳	۱۴	۱۰
درصد	۳۳/۹	۱۹/۳	۱۲/۸	۱۱/۹	۱۲/۸	۹/۲

۲- یافته های بخش استنباطی پژوهش

در این بخش، برازش مدل^۱ (اندازه گیری^۲، ساختاری^۳ و کل مدل^۴) ارائه شده است. در بررسی برازش

1. Fitness Model
2. Measurement Model
3. Structural Model
4. All Model

مدل اندازه‌گیری، بارهای عاملی^۱، پایایی^۲ (آلفای کرونباخ^۳ و پایایی ترکیبی^۴) و روایی^۵ (همگرا^۶ و واگرا^۷) بررسی می‌شوند.

در جدول شماره دو، همه سؤال‌ها دارای ضرایب بارهای عاملی بیشتر از ۰/۴ می‌باشند که نشان‌دهنده مناسب بودن این معیار است (هولند^۸، ۱۹۹۹).

جدول ۲- بارهای عاملی متغیرها و شاخص‌های کلی پژوهش

عوامل	ضریب مسیر	شاخص	ضریب بار عاملی	میانگین	انحراف استاندارد
اقتصادی	۰/۷۷۹	عدم ثبات اقتصادی و رشد بی‌رویه تورم در کشور	۰/۶۶	۵/۱۴	۰/۷۳
		تحریم‌های اقتصادی وارد شده بر کشور	۰/۸۳	۵/۲۱	۰/۸۲
		وجود باندهای اقتصادی در کشور	۰/۷۴	۵/۱۳	۰/۹۶
اجتماعی	۰/۷۰۰	تغییر هنجارهای فرهنگی در جامعه	۰/۶۰۷	۴/۵۴	۰/۸۵
		ارجحیت رابطه بر ضابطه در جامعه	۰/۷۵۰	۵/۱۰	۰/۹۲
		تضعیف حرمت اجتماعی و بی‌اعتمادی در جامعه	۰/۷۵۰	۴/۶۹	۰/۸۹
سیاسی	۰/۶۷۷	نفوذ سیاسیون در ورزش	۰/۷۴۲	۵/۴۲	۰/۷۱
		وجود ارتباطات سیاسی غیرمتعارف و انحراف و تخطی از هنجارهای رسمی و مدون	۰/۸۶۱	۵/۲۳	۰/۹۱
		تغییر ارزش‌ها و تعهدات و ضعف وجدان کاری	۰/۶۳۸	۴/۴۷	۱/۰۶
فرهنگی	۰/۶۳۶	خاموشی وجدان عمومی (کاهش حساسیت در برابر بروز فساد)	۰/۶۱۲	۴/۵۳	۰/۹۴
		رواج فرهنگ قانون‌گریزی در جامعه	۰/۸۴۳	۴/۸۴	۰/۹۰
بین‌المللی	۰/۴۳۶	وجود فساد در سازمان‌های بین‌المللی ورزشی	۰/۷۳۴	۴/۸۸	۰/۹۳
		ازجمله فیفا و AFC سوءاستفاده از سرمایه‌های فدراسیون‌ها (اختلاس و غیره)	۰/۹۱۸	۴/۸۱	۰/۸۵

عوامل کلان

1. Loading
2. Reliability
3. Cronbach's Alpha
4. Composite Reliability
5. Validity
6. Divergent Validity
7. Discriminant Validity
8. Holland

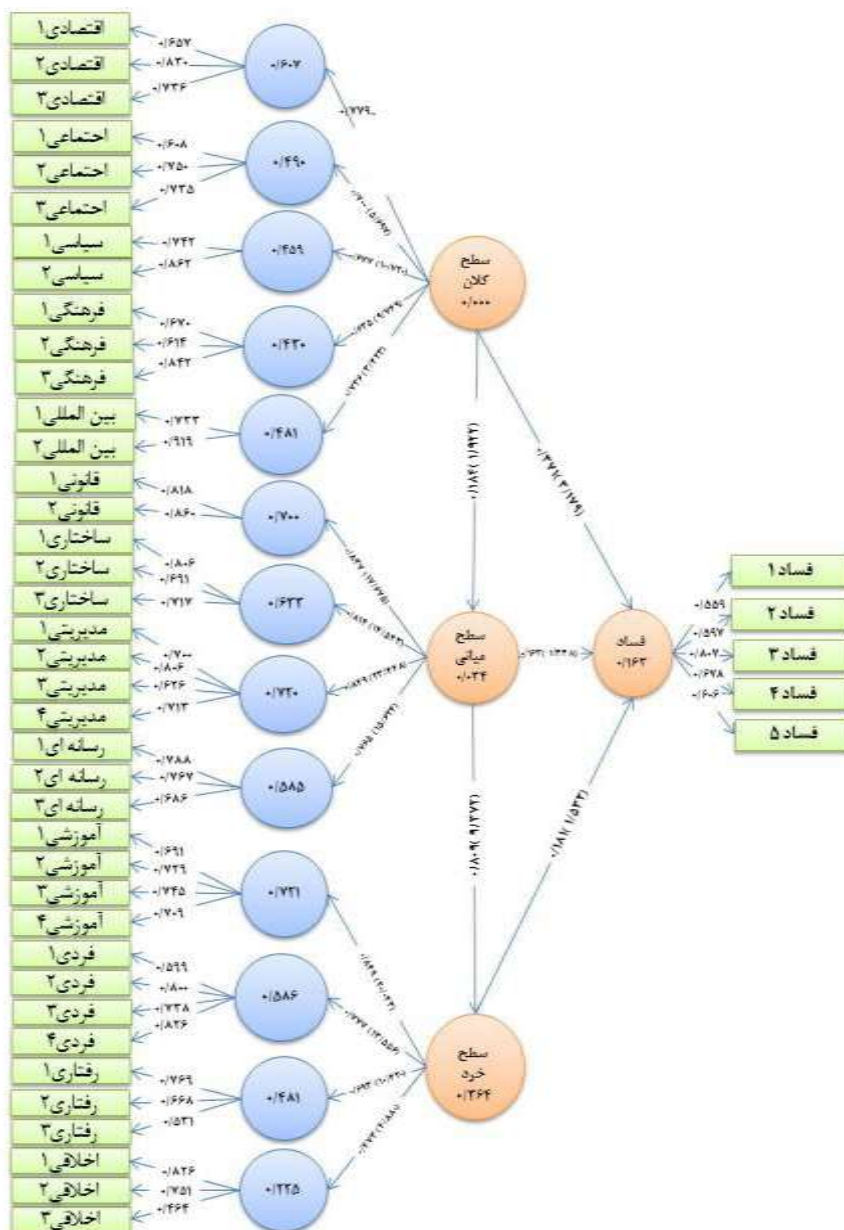

ادامه جدول ۲- بارهای عاملی متغیرها و شاخص های کلی پژوهش

عوامل	ضریب مسیر	شاخص	ضریب بار عاملی	میانگین	انحراف استاندارد	عوامل
عوامل میانی	فانژنی - حقوقی	۰/۸۳۷	وجود منشور اخلاقی غیرشفاف و گاهی دوگانه	۰/۸۱۸	۴/۲۰	۱/۰۴
			ضعف کیفی قوانین و مقررات فدراسیون و باشگاهها	۰/۸۶۰	۴/۴۱	۱/۰۱
	ساختاری - سازمانی	۰/۸۱۴	فقدان امنیت شغلی در ورزش	۰/۸۰۶	۴/۷۸	۱/۰۷
			نظام تنبیه و پاداش ناکارآمد	۰/۶۹۱	۴/۴۰	۱/۰۵
			فعال نبودن اتحادیه بازیکنان و داوران	۰/۷۱۷	۴/۵۳	۱/۰۶
	مدیریتی - اداری	۰/۸۴۹	سوءاستفاده از منابع دولتی تخصیص داده شده	۰/۷۰۰	۴/۴۴	۱/۰۳
			وجود افراد غیرمتخصص در مدیریت باشگاهها	۰/۸۰۶	۴/۷۸	۰/۹۴
			حقوق و دستمزد نامتعارف بازیکنان و داوران و اعضای باشگاه	۰/۶۲۶	۴/۷۷	۱/۱۸
			تأمین عمده منابع مالی باشگاهها از طریق دولت	۰/۷۱۳	۴/۴۶	۱/۰۳
	رسانه‌ای - ارتباطی	۰/۷۶۵	وجود تعصبات قومی و تیمی رسانه ملی	۰/۷۸۸	۴/۱۷	۰/۹۱
وابسته بودن رسانهها به منابع سیاسی			۰/۷۶۷	۴/۴۸	۱/۰۴	
زیاد شدن رسانه‌های زرد			۰/۶۸۶	۴/۷۶	۰/۹۶	
عوامل فردی	آموزشی - تربیتی	۰/۸۴۹	نظام آموزش غیراثربخش در این حوزه	۰/۶۹۱	۴/۳۹	۱/۱۷
			عدم آگاهی از مواد نیروزا و عواقب استفاده آن	۰/۷۲۹	۴/۳۲	۱/۰۸
			لیدرهای غیرمتخصص و آموزش ندیده	۰/۷۴۵	۴/۶۸	۰/۹۵
	فردی	۰/۷۷۲	عدم رشد بازیکنان در فرایند استعدادیابی در مدارس فوتبال	۰/۷۰۹	۴/۶۶	۰/۹۴
				محیط رشد و سطح خانواده	۰/۵۹۹	۳/۸۸
			عدم امنیت مالی در ورزشکاران و داوران	۰/۸۰۰	۴/۷۲	۱/۰۱
			عدم اطمینان از درآمد دوران بازنشستگی بازیکنان و داوران	۰/۷۳۸	۴/۷۹	۰/۹۷

ادامه جدول ۲- بارهای عاملی متغیرها و شاخص‌های کلی پژوهش

عوامل	ضریب مسیر	شاخص	ضریب بار عاملی	میانگین	انحراف استاندارد	عوامل
عوامل فرد	۰/۶۹۳	۰/۶۹۳	پایین بودن سطح سواد بازیکنان	۰/۸۲۶	۴/۲۲	۱/۱۴
			هرگونه نمایش غیرمتعارف بازیکنان که به رفتارهای اجتماعی جامعه لطمه زند	۰/۷۶۹	۴/۳۰	۱/۰۳
			ضعف روحیه حرفه‌ای‌گری ستاره‌های فوتبال	۰/۶۶۸	۴/۵۶	۰/۹۴
	۰/۴۷۳	۰/۴۷۳	میل به ستاره‌سازی در فوتبال	۰/۵۳۱	۴/۴۱	۱/۱۲
			ضعف اخلاقیات	۰/۸۲۶	۴/۸۸	۰/۸۴
			بی‌توجهی ورزشکاران به فعالیت‌های فرهنگی و اخلاقی	۰/۷۵۱	۴/۶۵	۰/۸۶
			عدم پایبندی به موازین اخلاقی	۰/۴۶۴	۴/۹۹	۰/۸۴
شکل‌های فساد	-	-	تبانی	۰/۵۵۹	۴/۸۹	۱/۰۱
			مصرف الکل و روابط نامشروع	۰/۵۹۷	۴/۲۴	۱/۰۹
			دوپینگ و مصرف مواد مخدر	۰/۸۰۷	۳/۹۴	۱/۲۵
			توجه به خرافه‌گرایی	۶۷۸	۴/۱۰	۱/۰۸
			تحصیل مال از طریق نامشروع	۰/۶۰۶	۴/۴۰	۱/۰۱

شکل ۲- بارهای عاملی و درجه معناداری مؤلفه های مؤثر در بروز فساد

برای تأیید پایایی ابزار اندازه‌گیری از پایایی ترکیبی استفاده شد. از آنجایی که معیار آلفای کرونباخ معیاری سنتی برای تعیین پایایی متغیرها است، روش حداقل مربعات جزئی (پی.ال.اس) معیار نوین‌تری را نسبت به آلفای کرونباخ به نام پایایی ترکیبی به کار می‌برد. برتری این معیار نسبت به آلفای کرونباخ این است که پایایی متغیرها نه به صورت مطلق، بلکه با توجه به همبستگی متغیرها با یکدیگر محاسبه می‌شود؛ در نتیجه، برای سنجش بهتر پایایی هر دوی این معیارها به کار برده می‌شوند. اگر مقدار پایایی ترکیبی برای هر متغیر بیشتر از ۰/۷ شود، نشان‌دهنده پایداری درونی مناسب برای مدل‌های اندازه‌گیری است و مقدار کمتر از ۰/۷ نبود پایایی را نشان می‌دهد. پس از دریافت نظرهای متخصصان (روایی محتوا)، روایی همگرا و روایی واگرا در جدول شماره سه آورده شده‌اند.

جدول ۳- پایایی ترکیبی و پایایی همگرا

متغیرهای پژوهش	پایایی ترکیبی	روایی همگرا
فساد	۰/۸۲۸	۰/۴۹۷
اخلاقی	۰/۷۳۱	۰/۵۹۵
رفتاری	۰/۷۹۷	۰/۵۵۸
فردی	۰/۷۵۸	۰/۶۹۰
آموزشی - تربیتی	۰/۸۱۱	۰/۵۶۷
بعد خرد	۰/۷۷۶	۰/۴۱۱
رسانه‌ای - ارتباطی	۰/۷۹۲	۰/۵۶۰
مدیریتی - اداری	۰/۸۰۶	۰/۵۱۰
ساختاری - سازمانی	۰/۷۸۰	۰/۵۴۳
قانونی - حقوقی	۰/۸۲۴	۰/۷۰۰
بعد میانی	۰/۵۷۸	۰/۴۳۲
بین‌المللی	۰/۹۲۹	۰/۶۹۰
فرهنگی	۰/۹۰۸	۰/۴۹۸
سیاسی	۰/۹۴۱	۰/۶۴۷
اجتماعی	۰/۹۰۵	۰/۴۹۰
اقتصادی	۰/۹۴۱	۰/۵۵۴
بعد کلان	۰/۷۷۶	۰/۴۶۴

* در نرم افزار پی. ال. اس هنگامی که متغیر از نوع دوم باشد، احتمال بروز خطا در محاسبه مقادیر وجود دارد؛ بنابراین، پژوهشگر مقادیر پایایی ترکیبی و پایایی همگرا را در مرحله دوم به روش دستی محاسبه کرد.

$$AVE_{macro} = \frac{(-/۵۴۴)^2 + (-/۴۹۰)^2 + (-/۶۳۷)^2 + (-/۶۹۰)^2 + (-/۴۹۸)^2}{۵} = \frac{۱/۶۹۱}{۵} = ./۴۴۴$$

$$CR_{macro} = \frac{(-/۵۵۳ + ./۴۹۰ + ./۶۳۷ + ./۶۹۰ + ./۴۹۸)^2}{(-/۵۵۳ + ./۴۹۰ + ./۶۳۷ + ./۶۹۰ + ./۴۹۸)^2 + (-/۴۴۴ + ./۵۰۹ + ./۳۵۳ + ./۵۰۲ + ./۵۹۰)^2} = \frac{(۲/۸۸)^2}{(۸/۲۴۴) + ۷/۳۹۸} = \frac{۸/۲۴۴}{۱۰/۶۹۲} = ./۷۷۶$$

$$AVE_{meso} = \frac{(-/۷۰۰)^2 + (-/۵۴۴)^2 + (-/۵۱۱)^2 + (-/۵۶۰)^2 + (-/۴۹۹)^2 + (-/۲۹۶)^2 + (-/۲۶۱)^2 + (-/۲۱۴)^2}{۴} = \frac{۱/۶۱}{۴} = ./۴۳۲$$

$$CR_{meso} = \frac{(-/۷۰۰ + ./۵۴۴ + ./۵۱۱ + ./۵۶۰)^2}{(-/۷۰۰ + ./۵۴۴ + ./۵۱۱ + ./۵۶۰)^2 + (-/۲ + ./۴۵۶ + ./۴۸۹ + ./۴۴)^2} = \frac{۲/۳۱۵}{-/۳۱۵ + ۱/۶۸۵} = ./۵۷۸$$

$$AVE_{micro} = \frac{(-/۵۶۷)^2 + (-/۵۵۸)^2 + (-/۵۹۵)^2 + (-/۶۹۰)^2}{۴} = \frac{-./۳۲۱ + ./۴۷۶ + ./۳۶۵ + ./۴۹۱}{۴} = \frac{۱/۶۴۵}{۴} = ./۴۱۱$$

$$CR_{micro} = \frac{(-/۵۱۷ + ./۷۵۸ + ./۵۱۵ + ./۴۸۹)^2}{(-/۵۱۷ + ./۷۵۸ + ./۵۱۵ + ./۴۸۹)^2 + (-/۴۸۴ + ./۲۴۲ + ./۵۱۱ + ./۴۸۵)^2} = \frac{(۲/۳۷۹)^2}{(۵/۶۵۹) + ۱/۷۲۱} = \frac{۵/۶۵۹}{۷/۲۸} = ./۷۷۶$$

بر اساس نتایج به دست آمده در جدول شماره چهار، میزان رابطه یک سازه با شاخص هایش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه ها آورده شده است. در صورتی روایی و اگر قابل قبول است که میزان جذر پایایی همگرا (مقادیر قرار گرفته روی قطر اصلی) برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه های دیگر در مدل باشد.

در مدل ساختاری، معیارهای ضرایب معنادار^۱ و ضریب تعیین^۲ و ضریب قدرت پیش‌بینی^۳ و میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه^۴ بررسی می‌شوند. اولین و ابتدایی‌ترین معیار برای سنجش رابطه بین سازه‌ها در مدل (بخش ساختاری)، ضرایب معناداری است. در صورتی که مقدار این اعداد بیشتر از ۱/۹۶ شود، نشان‌دهنده درستی رابطه بین سازه‌ها و در سطح اطمینان ۹۵٪ است. در شکل شماره دو، مقادیر مربوط به ضرایب معنادار ارائه شده است. همچنین، در جداول شماره پنج و شماره شش مقادیر بیان‌شده مشخص شده‌اند.

جدول ۵- برازش مدل درونی (مقدار معناداری)

عوامل	ضرایب معناداری
اقتصادی ← عوامل کلان	۱۴/۸۶۸
اجتماعی ← عوامل کلان	۵/۶۹۷
سیاسی ← عوامل کلان	۱۰/۷۲۰
فرهنگی ← عوامل کلان	۹/۷۴۹
بین‌المللی ← عوامل کلان	۳/۴۲۳
عوامل کلان ← فساد	۳/۱۷۹
قانونی- حقوقی ← عوامل میانی	۱۷/۰۴۳
ساختاری- سازمانی ← عوامل میانی	۱۴/۵۴۳
مدیریتی- اداری ← عوامل میانی	۲۳/۴۴۸
رسانه‌ای- ارتباطی ← عوامل میانی	۱۵/۶۲۴
عوامل میانی ← فساد	۱/۴۴۸
آموزشی- تربیتی ← عوامل خرد	۲۰/۰۴۳
فردی ← عوامل خرد	۱۳/۵۵۶
رفتاری ← عوامل خرد	۱۰/۴۲۰
اخلاقی ← عوامل خرد	۴/۸۸۰
عوامل خرد ← فساد	۱/۵۳۲

1. T-Values
2. R Squares or R²
3. Q² (Stone- Geisser Criterion)
4. Communality

جدول ۶- نتایج برازش مدل درونی

متغیرهای پژوهش	ضریب تعیین	ضریب قدرت پیش‌بینی	میانگین مقادیر اشتراک هر سازه
فساد	۰/۱۶	۰/۰۷	۰/۴۹
اخلاقی	۰/۲۲	۰/۳۲	۰/۴۸
رفتاری	۰/۴۸	۰/۲۱۱	۰/۵۱
فردی	۰/۵۹	۰/۳۲۷	۰/۷۵
آموزشی- تربیتی	۰/۷۲	۰/۳۳۱	۰/۵۱
بعد خرد	۰/۳۶	۰/۰۹	
رسانه‌ای- ارتباطی	۰/۵۸	۰/۳۲	۰/۵۶
مدیریتی- اداری	۰/۷۲	۰/۳۶۶	۰/۵۱
ساختاری- سازمانی	۰/۶۶	۰/۳۵	۰/۵۴
قانونی- حقوقی	۰/۷۰	۰/۵۶	۰/۷۰
بعد میانی	۰/۰۳	۰/۰۱۲	
بین‌المللی	۰/۱۸	۰/۱۲	۰/۶۹
فرهنگی	۰/۴۲	۰/۱۸	۰/۴۹
سیاسی	۰/۴۵	۰/۲۹	۰/۶۴
اجتماعی	۰/۴۹	۰/۲۲	۰/۴۹
اقتصادی	۰/۶۰	۰/۳۳	۰/۵۵

$$\text{برازش کلی مدل} = \sqrt{\text{Communalites} * R^2} = \sqrt{.۵۵۰۹۹۴ * .۴۶۳۶۷۷} = \sqrt{.۲۵۵۴۸۸۲} = .۵۰۵۴۵۲$$

برای این شاخص برازش، مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ که به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی شده است و با توجه به برازش کلی مدل نهایی که بیشتر از ۰/۳۶ است، برازش کلی مدل در حد «خیلی قوی» تأیید می‌شود.

در جدول شماره هفت، نتایج ضرایب مسیر و سطح معناداری مدل پژوهش آورده شده‌اند.

جدول ۷- نتایج ضرایب مسیر و سطح معناداری مدل پژوهش

مسیر	ضریب مسیر	معناداری (آماره تی)	نتایج
عوامل کلان بر فساد	۰/۳۷۱	۳/۱۷۹	تأیید اثرگذاری رابطه
عوامل میانی بر فساد	۰/۱۸۳	۱/۴۴۸	رد اثرگذاری رابطه
عوامل خرد بر فساد	۰/۱۸۱	۱/۵۳۲	رد اثرگذاری رابطه

جدول ۸- رتبه بندی شکل های فساد از دیدگاه صاحب نفعان با استفاده از آزمون فریدمن

شکل های فساد	آکادمی فوتبال	اصحاب رسانه	کادر فنی و مدیریتی	داوران	مربیان	بازیکن ها
تیبانی	۳/۵۵	۳/۴۶	۳/۶۵	۴/۰۷	۴/۱۷	۳/۸۲
مصرف الکل و روابط نامشروع	۲/۱۰	۳/۱۴	۲/۹۲	۲/۱۱	۲/۸۶	۲/۴۹
دوپینگ و مصرف موادمخدر	۳/۳۰	۲/۶۴	۳/۳۱	۲/۶۴	۲/۵۲	۲/۹۳
رواج خرافه گرایی از جمله سحر و جادو	۲/۰۰	۲/۱۴	۲/۳۸	۲/۸۲	۲/۳۸	۲/۶۶
به دست آوردن مال از طریق نامشروع (رشوه، شرط بندی، جعل سند و گواهی نامه)	۴/۰۵	۳/۳۶	۲/۷۳	۳/۳۶	۳/۰۷	۳/۰۹

بحث و نتیجه گیری

گزارش کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی نشان داد که بحران فساد در فوتبال کشور بسیار وسیع و پیچیده است و مدیریت بحران در این زمینه نیازمند شناخت همه جانبه نهاد فوتبال در جامعه است. هدف اصلی این پژوهش شناسایی مؤلفه های موثر در بروز فساد در فوتبال ایران در سطوح کلان، میانی و خرد، با در نظر گرفتن شکل های فساد رایج در فوتبال بود که بر اساس نتایج، مدل طراحی شده از برآزش مطلوبی برخوردار است. رویکرد لحاظ شده در این مطالعه مبتنی بر پیش فرض جریان فساد از محیط خارجی به محیط داخلی بود. زمانی این مسئله اهمیت اصلی خود را نشان می دهد که بر اساس گزارش های مختلف از انواع فساد در جامعه، سطح کلان اثر زیادی دارد. مطالعات قبلی عمدتاً رویکرد تخصصی در بررسی عوامل اثرگذار بر فساد نداشته اند. این مطالعه تلاش کرد با شناسایی عوامل و مسیرهای فساد در سطوح مختلف ورزش فوتبال، بخشی از خلأ موجود در دانش قبلی را برطرف کند. به طور کلی، نتایج این پژوهش از لحاظ متغیرهای شناسایی شده و روابط تأیید شده بین آنها با پژوهش های قبلی هم خوانی دارد. یافته ها نشان داد که بعد کلان تبیین کننده بروز فساد در فوتبال است. با توجه به یافته ها، رشد تورم در محیط اقتصادی بر فسادهای سازمان های آن جامعه نیز تأثیرگذار هستند (رزاقی و همکاران، ۱۳۹۳). در این راستا، مایینگ (۲۰۰۵) عوامل اقتصادی را تأثیرگذار بر فسادهایی از جمله رشوه و تبانی و غیره بیان کرده است. با توجه به نبود ثبات اقتصادی در ایران و وجود تورم و تحریم هایی که امروزه بر جامعه وارد شده است، رابطه معناداری بین اقتصاد و بروز فساد وجود دارد؛ زیرا، این عوامل و فشارهای اقتصادی زمینه بروز فساد را به وجود می آورند. با توجه به اینکه بازیکنان و مربیان، داوران و همه افراد صاحب نفع در فوتبال، زمانی که فقدان امنیت مالی را در حال و در دوران بازنشستگی احساس کنند، با وجود اقتصاد بی ثبات و ضعف اخلاق در این افراد، میل به فساد و خلاف افزایش می یابد و پیامد آن فسادهایی از جمله رشا و ارتشا، جعل اسناد و تحصیل پول از طریق نامشروع و غیره خواهد بود. با این وجود، پیشنهاد می شود در برنامه پرداخت ها تناسب بین پرداخت و تورم در نظر گرفته شود.

نفوذ سیاسیون بدون سابقه مرتبط با فوتبال و مدیریت ورزشی موجب دور شدن ورزش فوتبال از اهداف اصلی و حرفه ای خود می شوند. در واقع، می توان گفت یکی دیگر از دلایل مهم ایجاد فساد در فوتبال ایران استفاده از چهره های سیاسی بدون سابقه ورزشی و به ویژه سابقه فوتبالی و ناتوان از حیث مدیریتی، در رأس فدراسیون فوتبال یا باشگاه های کشور است (گزارش اصل ۹۰). پیشنهاد می شود نظارت هرچه بیشتری بر ارتباطات با افراد سیاسی و لحاظ شایسته سالاری در جذب مدیران

متخصص در پست‌های سازمانی مرتبط با حوزه فوتبال انجام شود. محیط اجتماعی و فرهنگی از عوامل کلان و متغیرهای تأثیرگذار است. به نظر کیمویو^۱ (۲۰۰۷)، رشوه‌دادن در بین مقامات و ارتباطات غیررسمی و تأثیر محیط اجتماعی و وجود خویشاوندسالاری باعث فساد می‌شوند. با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود اصلاح رفتارها و ایجاد فرهنگ درست در سازمان‌ها و اداره‌های ورزشی انجام شوند و نیز الگوهای درستی برای اشاعه فرهنگ درست ورزش و اصول اول ورزش جوانمردی و پهلوانی در جامعه ایجاد شوند.

نتایج پژوهش تأثیرگذاری ضعیف سطوح میانی بر فساد را نشان می‌دهد که شاید تأثیرگذاری ضعیف به سبب قدرت تأثیر بعد کلان بر فساد در مقایسه با عوامل میانی و خرد باشد. بعد مدیریتی-اداری که حوزه‌های مختلفی را در زیرمجموعه خود دارد، یکی از متغیرهای بسیار تأثیرگذار بر فساد در بعد میانی است. براساس نتایج پژوهش نوسا و یوآریا (۲۰۱۶)، برای به حداقل رساندن فساد یا کاهش فساد در فدراسیون‌های فوتبال، یکی از طرح‌ها یا روش‌هایی که باید به کار گرفته شود، بازسازی مسئولیت پاسخ‌گویی و کمک به افزایش اعتماد است که این راهبرد روانی باید جایگزین مجموعه‌ای از ارزش‌های عملیاتی شود. همچنین، هنن (۲۰۱۵) در یافته‌های پژوهش خود تمرکز بر راه‌هایی برای جلوگیری از تخلف در آینده، تشویق به افشای اسرار و مجازات متخلف و نظارت افراد بیشتری را پیشنهاد کرد که همه از متغیرهای مدیریتی-اداری هستند و با نتایج پژوهش هم‌خوانی دارند.

از متغیرهای تأثیرگذار بر بعد میانی، متغیر قانونی-حقوقی است؛ به صورتی که بین^۲ (۲۰۱۶) بیان کرد تازمانی که مسئولان فیفا بدون مجازات و صرفاً با عنوان تغییر اصلاحات روند خود را ادامه دهند، خطر فساد همچنان ادامه خواهد یافت؛ هرچند روند اصلاح طولانی خواهد بود. افزون‌براین، هنن (۲۰۱۵) نظارت و کنترل بیشتر و برنامه‌ریزی برای ایجاد قوانین و مقررات روشن در برخورد با متخلفات در فدراسیون را مطرح کرد. ماسن و تیبال^۳ (۲۰۰۶) اصلاح کمیته و کیفیت قوانین و مقررات کمیته بین‌المللی المپیک را در پیشگیری از بروز فساد بین اعضای این نهاد بین‌المللی بیان کرد. همچنین، بر تشکیل کمیته‌های مستقل برای شناخت و از بین بردن عوامل فساد در کمیته بین‌المللی المپیک تأکید کرد. ورود چهره‌هایی بدون هیچ‌گونه سابقه مدیریتی و فوتبالی و نیز نداشتن آگاهی از جزئیات و فضای این ورزش، سبب انتصابات نادرست و عملکرد ناصحیح مالی به‌ویژه عقد قراردادهای غیرواقعی و ظاهری، اما درحقیقت، قراردادهای میلیاردی و سوءاستفاده‌های مختلف شده است که نتیجه آن حیف و میل سرمایه عمومی کشور است. افزون‌براین، مهم‌ترین عامل به‌فسادکشاندن فوتبال، استفاده از بودجه‌های هنگفت دولتی و شبه‌دولتی و نبود نظارت بر

-
1. Kimuyu
  2. Bean
  3. Mason, Thibault & Misener

هزینه کرد آن است. همچنین، وجود منشور اخلاقی غیرشفاف و گاهی دوگانه که به سبب اظهارنظرهای شخصی و سلیقه‌ای برخی افراد، اصلاحات به‌گونه‌ای اصولی بیان نشده‌اند و نیز نبود نظارت و بازرسی بر کیفیت و اجرای صحیح و سالم قوانین که در آیین‌نامه‌های اخلاقی و رفتاری به تصویب می‌رسند، از زمینه‌های بروز فساد در فوتبال هستند (گزارش کمیسیون اصل ۹۰). با توجه به یافته‌های پژوهش مشخص شد که عوامل خرد نیز تأثیرگذاری ضعیفی بر بروز فساد در مقایسه با عوامل کلان و حتی در مقایسه با عوامل میانی دارند؛ هرچند متغیر آموزشی- تربیتی به‌عنوان یکی از متغیرهای مهم با بار عاملی زیاد، در رتبه دوم بار عاملی کل متغیرهای پرسش‌نامه و نیز در رتبه اول تأثیرگذاری در بعد خرد قرار دارد. این یافته با یافته‌های مطالعات هم‌خوانی دارد؛ از جمله پژوهش دی‌سانتس (۲۰۱۶) آموزش عمومی مردم و آموزش ارزش‌ها، پژوهش چیونگ و چانگ^۱ (۲۰۰۸) آموزش افراد یک جامعه (مانند افراد یک سازمان) در رابطه با کاهش فساد و پژوهش هالیک و پواسیون^۲ (۲۰۰۶) ضعف ساختار تصمیم‌گیری و مدیریتی نظام آموزشی و فقدان سیستم مستقل تضمین کیفیت و اطلاع‌رسانی ضعیف به عموم را عوامل مؤثر بر بروز فساد معرفی کرده‌اند. علاوه بر این، سازمان بازرسی کل کشور (۱۳۸۶) نظام ناکارآمد و غیراثربخش آموزشی و ضعف نظام آموزشی را از عوامل و زمینه‌سازهای بروز فساد بیان کرده‌اند. پژوهش‌های کمی در مورد این متغیر مهم در بروز فساد انجام شده‌اند و حتی کمیسیون اصل ۹۰ درباره این متغیر پژوهش‌هایی انجام نداده است؛ اما به سبب اهمیت این متغیر باید به این مهم توجه بیشتری داشت. بخش استعدادیابی نیز در این حوزه قرار گرفته است و آموزشی اصولی همه موارد و قوانین و حتی آماده‌شدن برای ورود به مرحله حرفه‌ای و قهرمانی در این بخش صورت می‌گیرد که این خود، به کاهش فسادهایی کمک می‌کند که از نبود آگاهی و آمادگی برای ورود به این مرحله به وجود می‌آیند؛ در نتیجه، می‌توان پیشنهاد کرد که مدیران، مربیان، بازیکنان و رسانه برای کاهش فساد برخاسته از این متغیرها، باید در جهت افزایش آگاهی و آموزش مستمر صاحب‌نفعان فوتبال و حتی عموم مردم در خصوص برنامه‌ها و دستاوردهای مقابله با فساد، نظارت بر مراحل استعدادیابی و روند رشد بازیکنان در این مسیر و نیز آموزش اصول اخلاقی ورزش به‌عنوان پیش‌شرط ورود به هر ورزشی، اقدامات و برنامه‌ریزی‌های عملیاتی انجام دهند. از آنجایی که از آموزش به‌عنوان زیرساخت توسعه نام برده شده است، آموزش در زمینه کاهش فساد در فوتبال می‌تواند با توجه به سطوح مدل

---

1. Cheung & Chan

2. Hallack & Poisson

مفهومی انجام شود که در سطح خرد، بازیکنان، مربیان و داوران می‌توانند جامعه هدف آموزش درزمینه آشنایی با قوانین و شناساندن خطوط قرمز باشند. در سطوح میانی نیز مدیران باشگاه‌ها، کانون‌های هواداری و کارکنان می‌توانند جامعه هدف آموزش قرار گیرند و در سطح کلان نیز مدیران سازمان‌های ورزشی و فدراسیون می‌توانند جامعه هدف آموزش قرار گیرند که در هرم آموزش کاهش فساد در شکل مشاره سه مشاهده می‌شود:

شکل ۳- هرم پیشنهادی برگرفته از مدل مفهومی و یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج حاصل از آزمون فریدمن، اولویت‌بندی‌های مؤلفه‌های فساد از دیدگاه گروه‌های صاحب‌نفع بدین صورت است:

بازیکنان: از دیدگاه این گروه، بالاترین متغیر، متغیر آموزشی- تربیتی و با فاصله نزدیکی، متغیر مدیریتی- اداری در رتبه دوم است و نیز پایین‌ترین، متغیر تأثیرگذار قانونی- حقوقی است. به‌طورکلی، بیشترین فساد در فوتبال از نگاه بازیکنان به‌ترتیب تبانی، به‌دست‌آوردن مال از طریق نامشروع (رشوه، شرط‌بندی، جعل اسناد و غیره)، دوپینگ و مصرف مواد مخدر، مصرف الکل و روابط نامشروع، رواج خرافه‌گرایی از جمله سحر و جادو است که با توجه به سن بازیکنان، در سنین ۳۰-۲۰ سال تبانی و دوپینگ و در سنین ۴۰-۳۱ سال تبانی و به‌دست‌آوردن مال از طریق نامشروع رتبه‌های بالاتری داشتند. با توجه به سابقه فوتبالی در بازیکنان و از نگاه آنان، ۱۰-۵ سال تبانی و دوپینگ، ۱۱-۱۵ سال تبانی و مصرف الکل و روابط نامشروع، ۲۰-۱۶ سال تبانی و به‌دست‌آوردن مال از طریق نامشروع (رشوه و شرط‌بندی و غیره) بود. با توجه به نتایج می‌توان گفت که در هر سن و سابقه‌های

ورزش، تبنانی از بالاترین فسادها از نگاه بازیکنان است که فساد در فوتبال ایران را افزایش می‌دهد. کارشناسان، فوتبالیست‌ها و مربیان فوتبال معتقدند که تبنانی در بسیاری از بازی‌ها به خصوص بازی‌های پایانی لیگ بین تیم‌های در کورس قهرمانی یا تیم‌های در حال سقوط در لیگ یک در مرحله صعود تیم‌ها به لیگ‌های بالاتر انجام می‌شود. تبنانی بین برخی از مسئولان میانی، مدیران و کارکنان وقت فدراسیون با بازیکنان و مدیران تیم‌ها، بین داوران و مدیران تیم‌ها و بازیکنان اتفاق می‌افتد (کمسیون اصل ۹۰). حتی تبنانی در سطوح بین‌المللی نیز بر سر میزبانی مسابقات روی می‌دهد. فیفا در نهاد خود چنین فسادی دارد؛ بنابراین، با توجه به سرخوردگی عمومی پدیدارشدن این فساد در فدراسیون‌های کشورها و باشگاه‌ها از جمله ایران، بروز فسادها در این سازمان‌ها اتفاق دور از ذهنی نیست. با توجه به یافته‌ها، بازیکنان با سنین پایین‌تر و با سابقه کمتر، فساد بعدی را دوپینگ و بازیکنان با سنین بالاتر و سابقه بیشتر، تحصیل مال از طریق نامشروع چون رشوه و شرط‌بندی را بیان کرده‌اند.

مصرف، توصیه، تشویق، تجویز و آسانی استفاده از هرگونه ماده نیروزای داخلی یا خارجی که باعث برتری ورزشکاران در مقابل حریف یا حریفان به صورت ناعادلانه یا کاذب شود، دوپینگ به حساب می‌آید. مسترس^۱ (۲۰۱۵) نیز به بررسی دقیق‌تر نوع خاص فساد در ورزش از جمله دوپینگ، تبنانی پرداخته است و دوپینگ و تبنانی را از مهم‌ترین فسادهای امروز فوتبال بیان می‌کند. همچنین، دایمانت و دوپچر^۲ (۲۰۱۵) در پژوهش خود در مورد فساد به مورد خاص دوپینگ پرداخته‌اند و آن را یکی از فسادهای رایج در ورزش‌ها بیان کرده‌اند. با توجه به همه موارد، نظارت همه‌جانبه فدراسیون و کمیته رسیدگی به تخلفات اخلاق حرفه‌ای در فوتبال بر لیگ باید بیشتر و با استمرار بیشتری انجام شود.

در بین مربیان، به‌طور کلی رتبه‌بندی فساد به صورت زیر است: تبنانی، تحصیل مال از طریق نامشروع (رشوه، شرط‌بندی، جعل سند و گواهی‌نامه)، مصرف الکل و روابط نامشروع، دوپینگ و مواد مخدر و در انتها، رواج خرافه‌گری که با توجه به سن، دیدگاه مربیان در مورد فساد رایج در فوتبال در سنین ۲۰-۵۰ سال تبنانی، تحصیل مال از طریق نامشروع و دوپینگ و در سنین ۵۰ سال به بالا، همه مربیان تبنانی و تحصیل مال از طریق نامشروع را تقریباً یکسان در نظر گرفته‌اند. همچنین براساس سابقه، در همه سوابق تبنانی نیز در بالاترین رتبه قرار دارد و بعد از آن رشوه و تنها در محدوده سابقه

---

1. Masters

2. Dimant & Deutscher

۲۶-۳۰ سال، بعد از تبانی، دوپینگ فساد رایج معرفی شده است. مربیان نیز دیدگاهی چون بازیکنان درمورد بالاترین نوع فساد در فوتبال ایران دارند. تبانی در بین مربیان نیز وجود دارد و حتی اگر بشنویم تبانی برای از زیر سؤال بردن یک تیم، بازیکن یا حتی مربی است، نباید تعجب کرد. کادر فنی و مدیریتی نیز تبانی و سپس، مشروبات الکلی، دوپینگ و بعد از این فسادها، فساد از طریق رشوه، جعل اسناد و گواهی و شرط بندی را بیان کرده‌اند. داوران نیز در زمینه فساد موجود در فوتبال ایران، تبانی و تحصیل مال از طریق نامشروع را بالاترین فسادها بیان کرده‌اند.

در نظر اصحاب رسانه و اعضای آکادمی فوتبال نیز رتبه بندی فساد یکسان است و البته تنها تفاوت با گروه‌های بازیکنان، مربی و داوران در رتبه دوم است که دوپینگ می‌باشد. امروزه، توجه بیشتر برای به دست آوردن سود بیشتر به فوتبال تجاری و شبکه‌های شرط بندی ورزشی آنلاین است که به عنوان ابزارهای جدید برای تبانی هستند. با توجه به ارزش‌ها و اصول دینی و اخلاقی ما شرط بندی یک امر خلاف شرع و دین شناخته می‌شود؛ در حالی که بیشتر فسادها در کشورهایی غیر از ایران از طریق کمپانی‌های شرط بندی انجام می‌شود و به تازگی نیز در ایران این رسم با عنوان‌های پیش‌بینی‌هایی که ساده انگاشته می‌شوند، صورت می‌گیرند. به هر روی، با توجه به نتایج در جهت کاهش فساد موجود در فوتبال، اجرای راهبردهای مبارزه با فساد ضروری به نظر می‌رسد.

در این پژوهش، با توجه به مدل پیشنهادی و نتایج، در سطوح مختلف پیشنهادهایی در راستای کاهش فساد در فوتبال ایران ارائه می‌شوند:

در سطح کلان، ترویج فرهنگ روح جوانمردی و تقبیح قانون‌گریزی در جامعه و اجرای سیاست کاهش شکاف طبقاتی فرهنگی و اقتصادی؛

در سطح میانی، تأسیس کمیته ضدفساد خارج از مجموعه فوتبال، تصحیح روند حاکم بر انتخابات رئیس فدراسیون بر اساس شایستگی و کفایت، شفافیت و رفع ابهامات در منشورهای اخلاقی و آیین‌نامه انضباطی، آشنایی رسانه‌ها با مکاتب و فلسفه فوتبال برای تحلیل‌های دقیق‌تر و رعایت اخلاق توسط رسانه و تشویق افشاگری‌های جوانمردانه در رسانه‌ها؛

در سطح خرد، تأسیس آکادمی‌های منسجم برای آشنا کردن بازیکنان از آغاز کودکی با قوانین، بیمه کردن بازیکنان و مربیان در قبال میزان ساعات یا فصول بازی، آموزش داوران، بازیکنان و مربیان برای آشنایی با مصداق‌های فساد و تبانی و نیز آگاهی درمورد مصرف مواد نپروزا.

در انتها پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه در این پژوهش تنها به شناسایی مؤلفه‌های فساد در فوتبال پرداخته شد، پژوهش وسیع‌تری در زمینه فساد در ورزش ایران انجام شود تا بهتر بتوان به اصلاح و کاهش زمینه‌های بروز فساد پرداخت. همچنین، با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و حقوقی پیشنهاد می‌شود مطالعه‌ای تطبیقی درباره فساد در ورزش انجام شود و برای تدوین بهتر راهبردهای

مبارزه با فساد، پژوهشی عمیق در خصوص زمینه و ریشه هر مؤلفه فسادزا در فوتبال ایران انجام گیرد.

منابع

1. Bean, B. W. (2016). An interim essay on FIFA's world cup of corruption: The desperate need for international corporate governance standards at FIFA. *ILSA Journal of International & Comparative Law*, 22, 367- 77.
2. Boniface, P., Lacarriere, S., Verschuern, P., Tuillon, A., Forrest, D., Jean-Michel, L. & Wang, X. (2012). Sports betting and corruption: How to preserve the integrity of sport. Available at: http://www.sportaccord.com/multimedia/docs/2012/02/2012_-IRIS_Etude_Paris_sportifs_et_corruption_-_ENG (Accessed 8 May 2016).
3. Cheung, H. Y., & Chan, A. W. H. (2008). Corruption across countries: Impacts from education and cultural dimensions. *The Social Science Journal*, 661, 1-17.
4. De Sanctis, F. M. (2016). Football: A call for transparency to curb corruption. *Social Crimonol*, 4(1), 2 – 10.
5. Dimant, E., & Deutscher, C. (2015). The economics of corruption in sports: The special case of doping. Available at: Online at <https://mpr.aub.uni-muenchen.de/60566/> (Accessed, 12 July 2016).
6. Forrest, D. (2012). The threat to football from betting-related corruption. *International Journal of Sport Finance*, 7(2), 99-116.
7. Ghasemi, V., Zohfaghari, V., & Alivand, A. N. (2008). Sociology sport. *Sociologists*. 47-65. (Persian)
8. Gorse, S., & Chadwick, S. (2010). Conceptualizing corruption in sport: Implications for sponsorship programmers. *The European Business Review*, July/August, 40-5.
9. Hallak, J., & Poisson, M. (2007). Corrupt schools, corrupt universities: What can be done? International Institute for Educational Planning, UNESCO. Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001502/150259e.pdf> (Accessed, 10 December 2015).
10. Henne, K. (2015). Reforming global sport: Hybridity and the challenges of pursuing transparency. *Law & Policy*, 37(4), 324-49.
11. Holland, J. (1999). Use of partial least squares (PLS) in strategic management research: A review of four recent studies. *Strategic Management Journal*, 20(2), 195-204.
12. Ibrahim, M., Kumi, E., & Yeboah, T. (2015). Greasing or sanding the wheels? Effect of corruption on economic growth in sub-Saharan Africa. *African Journal of Economic and Sustainable Development*, 4(2), 157-73.

13. Khabiri, M. (2003). Comparing the situation with the criteria of UEFA's professional football league clubs and clubs from the countries of Japan, South Korea, UAE and Turkey, reported the research project. Institute of Physical Education and Sport Sciences, Ministry of Science, Research and Technology. (Persian)
14. Kimuyu, P. (2007). Corruption, firm growth and export propensity in Kenya. *International Journal of Social Economics*, 34(3), 197-206.
15. Maennig, W. (2005). Corruption in international sports and sport management: Forms, tendencies, extent and countermeasures. *European Sport Management Quarterly*, 5(2), 187-225.
16. Maennig, W. (2008). Corruption in international sports and how it may be combated. Working Papers0813, International Association of Sports Economists. North American Association of Sports Economists. Available at: <https://ideas.repec.org/p/spe/wpaper/0813.html> (Accessed 27 February 2016).
17. Mason, D., Sthibault, B., & Misener, L. (2006). An agency theory perspective on corruption in sport: The case of the international Olympic Committee. *Journal of Sport Management*, 20, 52-73.
18. Masters, A. (2015). Corruption in sport: From the playing field to the field of policy. *Policy and Society*, 34(2), 111-23.
19. Najafi Kaloni, M., Goudarzi, M., Farahani, A., & Bidhendi Ismaili, H. (2012). Factors affecting the incidence of corruption in sport organizations (study of corruption in the Islamic Republic of Iran football federation). *The Journal of Sport Management*, 14, 109-22. (Persian).
20. Nwosu, O. C., & Ugwuera, E. (2016). Nigerian football federation, corruption and development of football in Nigeria. *International Journal of Physical Education: Sports and Health*, 3(1), 376-82.
21. Razm Ara, T., Yktayar, M., Nzarvysy, H., & Abdi, S. (2015). Corruption in sport organizations: The factors influencing the emergence, spread ways of control. The First National Conference on Advances in Physical Education and Sports Science. International University of Chabahar, Iran. (Persian).
22. Razzaghi, M. E., Ramezanejad, R., & Mehrabi, G. (2015). A study of factors affecting administrative corruption in soccer. *New Trends in Sport Management*, 2(7), 41-52. (Persian).
23. Teague, K. A. (2016). A critical insight into fraud and corruption, and its facilitators, in global sporting organizations in a Western European and North American context. *Internet Journal of Criminology*, 4(8), 10 – 48.
24. Warf, B. (2016). Geographically uneven landscapes of Asian corruption. *Asian Geographer*, 33(1), 57-76.
25. Warren, Ian. (2015). Crime, deviance and doping: Fallen sports stars, autobiography and the management of stigma. *Current Issues in Criminal Justice*, 27(2), 27-52.

استناد به مقاله

شفیعی، شهرام، و افروزه، حکیمه. (۱۳۹۷). شناسایی و تبیین مؤلفه های مؤثر در بروز فساد در فوتبال ایران. مطالعات مدیریت ورزشی، ۱۰(۴۷)، ۳۹-۶۶.
شناسه دیجیتال: 10.22089/smrj.2017.3307.1653

Shafiee. Sh., & Afrouzeh. H. (2018). Identifying and Determining the Factors Affecting the Incidence of Corruption in Iran`s Football. Sport Management Studies, 10(47), 39-66. (Persian).
Doi: 10.22089/smrj.2017.3307.1653

Identifying and Determining the Factors Affecting the Incidence of Corruption in Iran`S Football

Sh. Shafiee¹, H. Afrouzeh²

1. Assistant Professor of Sport Management, University of Guilan*
2. PhD. Student of Sport Management, University of Guilan

Received: 2016/11/13

Accepted: 2017/01/21

Abstract

The aim of this study is designing the pattern to Identify and determine the factors of incidence of corruption in Iran football. This research is descriptive and used qualitative and quantitative methods in the mixed manner. At first, by library research we review the related literature and documents and design an initial questionnaire with 46 questions by a semi-structured interview with geniuses. By this questionnaire we try to investigate 3 levels, macro levels with 5 variables, meso level with 4 variables and micro level by 4 variables. The statistical population is football beneficiaries we collected data from 109 questionnaire and analyzed with using SPSS19 and SmartPLS2 software. The findings show that managerial-administrative variables and training-educational variables have the most effectiveness at all of dimensions. In addition, from the perspective of the players, coaches, technical and management staff, referees, the media and football academy members the highest rank in forms of corruption is making money illegally. Considering good fitness of the conceptual model of corruption, the effect of macro variables on corruption is most and it is reported that micro and meso variables have less effect on this subject. Due to the high impact of the coefficients of macro factors in research, it can be said that this dimension plays an effective role in leading to corruption or vise versa in preventing it. Football Federation and Olympic Committee should focus their attention on this dimension before considering others

Keywords: Corruption, Iran Football, Macro Level, Meso Level, Micro Level

---

---

* Corresponding Author

Email: shafieeshahram@gmail.com